

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ДЕРЖАВ СЕРЕДНЬОЇ СИЛИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ДОСВІД КАНАДИ ТА НІДЕРЛАНДІВ

Статтю присвячено дослідженню публічної дипломатії держав середньої сили на прикладі Канади та Нідерландів. Розкрито сутність та особливості реалізації публічної дипломатії цими державами. Для комплексного аналізу ми порівняли два підходи та виокремили характерні риси політики обох держав. Під час дослідження проаналізовано основні підходи та погляди західних дослідників до цієї проблеми. Зроблено висновок щодо необхідності дослідження досвіду держав середньої сили в українському науковому просторі та розвитку публічної дипломатії в Україні.

Ключові слова: публічна дипломатія, держава середньої сили, м'яка сила, багатосторонність, інформаційне суспільство.

Статья посвящена исследованию публичной дипломатии государств средней силы на примере Канады и Нидерландов. Раскрыта сущность и особенности реализации публичной дипломатии этими государствами. Для комплексного анализа мы сравнили два подхода и выделили характерные черты политики этих государств. В ходе исследования проанализированы основные подходы и взгляды западных исследователей к этой проблеме. Сделан вывод о необходимости исследования опыта государств средней силы в украинском научном пространстве и развития публичной дипломатии в Украине.

Ключевые слова: публичная дипломатия, государство средней силы, мягкая сила, многосторонность, информационное общество.

The paper is devoted to the study of public diplomacy of middle powers (Canada and Netherlands). We have developed the point of the matter and features of public diplomacy realization of these countries. For comprehensive analysis we have compared two approaches and separated out special features of the state policy. In the paper we have analyzed main approaches and notions to this problem that were made by western scientists. We have emphasized the necessity of the study of middle power's experience in Ukrainian science and developing public diplomacy in Ukraine.

Key words: public diplomacy, middle power, soft power, multilateralism, information society.

В останні роки публічна дипломатія зайняла одне з ключових місць у зовнішньополітичній діяльності держав середньої сили. Як експерти, так і представники виконавчої і законодавчої влади визнають ефективність публічної дипломатії, необхідність її використання для створення позитивного іміджу країни та сприятливої атмосфери за кордоном.

Цільовою аудиторією публічної дипломатії є як уряди зарубіжних країн і еліта, так і широке коло громадськості, представники ЗМІ, культури, мистецтва і академічне середовище. Протягом останніх десяти років публічна дипломатія посіла почесне місце в зовнішньополітичній діяльності країн світу. Помилковим сьогодні визнається колишнє ставлення до публічної дипломатії як до засобу вирішення проблем, що вже з'явилися. Публічна дипломатія є превентивним механізмом у зовнішній політиці держави [1].

Мета даної статті – розкрити сутність та особливості публічної дипломатії держав середньої сили на прикладі Канади та Нідерландів, порівняти два різні

підходи та виокремити характерні риси політики кожної держави.

У статті характеризується початок ХХІ століття – період, який став найбільш яскравим та продуктивним для держав середньої сили. Ми керувалися тим, що сучасний стан подій відрізняється поступовим збільшенням фінансування публічної дипломатії цих країн і розвитком елементів, які було проваджено раніше, тому це питання може бути проаналізовано в наступних роботах.

На сьогодні в Україні відсутні усталені традиції дослідження «середньодержавності», але країна має потенціал для формування цих традицій у власній зовнішній політиці. В цьому контексті посилюється інтерес в українському науковому просторі до вивчення досвіду формування зовнішньо-політичної стратегії держав середньої сили. Комплексне дослідження діяльності держав середньої сили в сучасних міжнародних відносинах є необхідним також для створення рекомендацій для зовнішньої політики

України, які б забезпечили належне місце країни у міжнародному середовищі.

Натомість у західному науковому просторі ця тема активно досліджується і ведеться відкритий діалог серед дослідників. Представники функціонального підходу Е. Купер (А. Cooper), Р. Хігготт (R. Higgott) та К. Носал (K. Nossal) [3] роблять спробу визначити статус та місце держав середньої сили в міжнародній системі. Прихильники поведінкового підходу Е. Поттер (E. Potter) [8], М. Леонард (M. Leonard) [10], Д. Девіт (D. Dewitt) [13] аналізують характер політики та дії цих держав, які апіорі розглядаються в цій ролі. Прихильники ієрархічного підходу Р. Меттью (R. Matthew) [6], Т. Кітінг (T. Keating) [14] пропонують класифікацію держав згідно з їх положенням на міжнародній арені. Враховуючи специфіку нашої проблеми, ми будемо керуватися засадами поведінкового підходу, який чітко відображає сутність публічної дипломатії держави.

Хоча продовжується палка дискусія навколо визначення поняття держава середньої сили, більшість дослідників дійшли згоди, що середній ступінь найчастіше визначається поведінкою держави на міжнародній арені. Під характерною поведінкою мається на увазі дипломатія держави середньої сили, яка основана на тенденції вироблення багатосторонніх рішень до міжнародних проблем, прийняття компромісних рішень у вирішенні міжнародних проблем, прагнення бути «гарним міжнародним громадянином» у реалізації власної дипломатії [2].

Е. Купер, Р. Хігготт та К. Носал у своїх дослідженнях заперечують ідею середньої потужності як визначальну для реалізації всеосяжної дипломатії держав середньої сили. Вони підкреслюють, що деякі держави можуть виступати в якості держав середньої сили в певних обставинах і в певних сферах діяльності. Щоб бути включеним до категорії держав середньої сили, потрібно мати характерні риси дипломатії цих держав. Потенційно середня держава повинна у своїй зовнішній політиці робити акцент на другому (економічні питання) та третьому (захист навколишнього середовища та права людини) порядках денних сучасних міжнародних відносин, згідно з програмою розвитку ООН [3].

Публічна дипломатія держав середньої сили – це процес діалогу та налагодження відносин з іншими акторами міжнародних відносин для впровадження гуманітарних та ліберальних цінностей у міжнародну сферу безпеки та політики. Багато дослідників говорять, що держави середньої сили у своїй зовнішній політиці підкреслюють багатосторонність дій та підтримку «другорядного» міжнародного порядку денного [4]. Таким чином, завдяки використанню м'якої сили та широким коаліціям, ці держави створюють для себе хороші можливості для сприяння розвитку спільної публічної дипломатії. Такі держави, як Канада, Японія, Австралія, Нідерланди, Швеція володіють значними перевагами серед інших країн середньої сили завдяки спільній прихильності до демократії у внутрішній політиці, довірі та м'якій силі у вирішенні конфліктів, схильності до співпраці з недержавними суб'єктами з питань глобального управління. Але існують фактори, які заважають повноцінній реалізації публічної дипломатії цих країн. Ефективне використання

публічної дипломатії стримується обмеженістю ресурсів жорсткої сили, політичною волею та економічною підтримкою [5].

Більшість країн середньої сили визнають за їх ліберальну дипломатію та прихильність до інтернаціоналізму. Дипломатія держави середньої сили повинна мати такі складові, як концепція «глобального громадянства», niche дипломасу, готовність виступити в якості посередника під час конфлікту, багатосторонність [6, с. 8-11]. Такий характер дипломатії послужив підставою для об'єднання цих держав в єдину групу. К. Колійн (K. Colijn) підкреслює, що Канада, Нідерланди, Японія та Австралія зіграли величезну роль у Процесі Оттави щодо заборони протипіхотних мін, всебічного режиму заборони ядерних випробувань, Конвенції щодо заборони хімічної зброї та Конференції ООН щодо роззброєння [7].

Крім теракту 11 вересня 2001 р., ціла низка інших подій зумовили необхідність актуалізувати роль публічної дипломатії у сучасному порядку денному на міжнародній арені. Я. Меліссен (J. Melissen) говорить про більш широкі тенденції у сфері управління, які він називає «соціалізацією» дипломатії [8]. Сполучені Штати не єдина держава яка розширила спектр застосування своєї публічної дипломатії. У 2002 та 2005 роках Великобританія розробила рекомендації та прийняла стратегію розвитку публічної дипломатії. У 2005 році Канада офіційно зробила публічну дипломатію частиною своєї зовнішньої політики. На сьогодні Нідерланди знаходяться у процесі визначення та розширення своїх можливостей у сфері публічної дипломатії. Реагуючи на сучасні потреби, низка держав середньої сили в 2003 році ініціювали перетворення Управління інформації та преси НАТО у Відділ публічної дипломатії, в Європейському Союзі також приступили до розробки спільної стратегії у сфері публічної дипломатії.

Публічна дипломатія держав середньої сили часто називається пропагандою цінностей або нав'язування політики мирним шляхом. Треба підкреслити, що публічна дипломатія для держав середньої сили традиційно розуміється як практика створення сприятливої громадської думки серед зарубіжної аудиторії з метою сприяння захисту демократичних цілей зовнішньої політики держави [9].

Щоб прийти до більш повного розуміння публічної дипломатії, слід порівняти її з традиційною дипломатією. Традиційна дипломатія належить до взаємодії між урядами, як правило, проходить за закритими дверима.

Основна відмінність між традиційною та публічною дипломатією полягає в цільовій аудиторії. А саме, є інші проблеми, методи та цілі, які зумовлюють розбіжність між підходами в дипломатії, але й вони пов'язані з аудиторією. Замість того, щоб акцентувати увагу на дипломатах, публічна дипломатія пов'язана з громадськістю. М. Леонард (M. Leonard) та Е. Смол (Small) наголошують, що публічна дипломатія є можливістю зрозуміти, інформувати, впливати та будувати відносини з іноземним громадянським суспільством з метою створення сприятливих умов для виконання (національних) політичних і економічних цілей [10]. Для того, щоб детальніше розібратися з

механізмом впровадження публічної дипломатії у зовнішній політиці, розглянемо та порівняємо досвід найбільш характерних держав середньої сили – Канади та Нідерландів. Спробуємо охарактеризувати публічну дипломатію за такими рисами, як участь у міжнародних інституціях та організаціях, вектори зовнішньої політики, складові інструменти публічної дипломатії та зв'язок з громадськістю.

Канада є класичним прикладом держави середньої сили. Канадські дипломати розробили концепцію зовнішньої політики після Другої світової війни, щоб підкреслити особливу роль Канади на міжнародній арені серед таких великих держав, як Великобританія та Сполучені Штати [11]. Центральним у зовнішній політиці Канади є поняття багатосторонності, яке засновано на активній участі у таких міжнародних організаціях, як Організація Об'єднаних Націй та НАТО. Канада не брала участі у вторгненні США в Ірак в 2003 році, натомість вона зробила гуманітарний внесок в операцію НАТО в Афганістані. Історично, Канада прагне буди лідером у других та третіх питаннях міжнародного порядку денного. Наприклад, у 1990-ті роки міністр закордонних справ Канади Ллойд Екворсі (Lloyd Axworthy) розробив концепцію «безпеки особистості», яка і нині вважається шедевром канадської дипломатії [12]. Країна створила позитивний міжнародний імідж, яким вдало користується для запобігання та вирішення конфліктів. Канадські представники в Єгипті, Йордані та Лівії підкреслюють перевагу хорошого іміджу в практиці публічної дипломатії. Згідно з дослідженнями «Simon Anholt-GMI» найбільш популярних державних брендів, Канада посідає третє місце після ЄС та Великобританії.

Оттава також має переваги у сфері світової громадської думки. На відміну від колоніальних у минулому держав, таких як Франція та Великобританія, Канада має вагомі переваги під час переговорного процесу з колишніми колоніально-залежними державами. Цей образ доповнюється порівняно ліберальною імміграційною політикою та високим рівнем життя, що сприяє створенню іміджу Канади як моральної та безкорисливої сили [13].

У 2005 році було опубліковано довгоочікуваний огляд зовнішньої політики Канади – Міжнародно-політично звіт [14]. У цьому документі окремий розділ присвячений дослідженню публічної дипломатії як визначальної у реалізації зовнішньої політики. У 2004 році в Канаді ще не було органу влади, який би займався формуванням публічної дипломатії. У Міжнародно-правовому звіті наголошувалося, що публічна дипломатія має велике значення для зовнішньої політики Канади, тому необхідно створити орган у Міністерстві закордонних справ та торгівлі (МЗСТ) відповідальний за публічну дипломатію. Наприкінці 2006 року стратегічний проект «Канада у світі» почав реалізовуватися в рамках МЗСТ.

Публічна дипломатія Канади приділяє особливу увагу сфері безпеки, культури та, особливо, економічній сфері. У 1995 році уряд Канади запропонував ідею «трьох стовпів» зовнішньої політики Канади – безпека, процвітання та культура [15]. Варто сказати, що канадська публічна дипломатія виявляється, насамперед, у культурній дипломатії, здійснюються типові заходи –

фінансування мистецтва, організація культурних заходів, презентація іноземних посольств тощо. Дослідження 2003 року показали, що Канада витрачає 3,66 дол США на душу населення для просування своєї культури закордоном. На той момент Канада поступалася лише Франції, яка витратила відповідно 4,1 дол США.

З точки зору географічного аспекту, програму канадської публічної дипломатії, значною мірою, зосереджено на державах, які мають політичне та економічне значення: держави Західної Європи, країни БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай), Південна Африка та Індонезія. Такі регіони, як Близький Схід та Північна Африка мають менше значення для публічної дипломатії Канади. Слід відзначити, що на сьогодні на офіційному сайті Бюро публічної дипломатії відсутній портал арабською мовою, тоді як працює дуже потужний портал іспанською та китайською мовами. Цікаво, що діалог з питань зовнішньої політики посідає третє місце у пріоритетах, визначених чинним урядом. МЗСТ став ініціатором розвитку «політичних онлайн дискусій», в якій представники міжнародної громадськості можуть писати коментарі щодо зовнішньої політики Канади. Кожен з коментарів розглядається та направляється у відповідний виконавчий орган. Цей інноваційний механізм спрямований на внутрішню аудиторію. Коли справа доходить до зарубіжної аудиторії, діяльність публічної дипломатії починає обертатися навколо третього стовпа (культура) зовнішньої політики Канади – «Проектування цінностей та культури» [16].

Канада вже давно погодилася з необхідністю співпрацювати з іншими акторами для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей. Але відсутність «мережі впливу» є одним з негативних елементів канадської публічної дипломатії. Існує багато проблем, які унеможливають створення таких мереж. Перш за все, це проблема ресурсів, особливо в невеликих посольствах і консульствах, де основні труднощі – відсутність додаткового персоналу, часу та коштів.

Проблеми, які заважають створенню «мереж впливу», особливо гостро відчуються в регіонах, де населення найбільше переймається питаннями безпеки. Пріоритет країн, які є економічно розвинутими, має негативні наслідки для аспекту безпеки публічної дипломатії. Саме в найменш розвинених країнах населення більш всього переймається проблемами безпеки. Торгівля Канади з країнами Близького та Середнього Сходу порівняно з торгівлею з Південною Кореєю складає 1% від загального обсягу двосторонньої торгівлі Канади. Дипломатичне представництво в цьому регіоні відповідає низькому рівню торгівлі. Бюджет посольства Канади в Єгипті для реалізації публічної дипломатії становить п'ятизначну цифру, незважаючи на те, що найбільше посольство Канади саме в Каїрі.

Засоби для розширення мережі, особливо в економічно нерозвинених регіонах, можна знайти в більш тісній співпраці між МЗСТ та Канадським агентством міжнародного розвитку (КАМР), яке керує 80% гуманітарного бюджету Канади [17]. Хоча КАМР не має мандату на проведення публічної дипломатії, тим не менш його діяльність захищає

публічні інтереси дипломатії. Проектні пропозиції КАМР повинні демонструвати взаємодоповнюваність з пріоритетами уряду Канади і повинні включати такі проблеми, як гендерна нерівність та навколишнє середовище. Ці особливості розподілу допомоги КАМР укріпили концепцію м'якої сили та підвищили міжнародний авторитет Канади.

Канада створила добре скоординовану програму публічної дипломатії, яка не тільки стала актуальною після закінчення «холодної війни», але й певним чином почала виділяти Канаду серед інших акторів міжнародних відносин. Розробка альтернативних методів реалізації цієї програми, представлених як «нова дипломатія», складає особливий елемент канадської зовнішньополітичної стратегії.

У Нідерландах було розроблено інший підхід до публічної дипломатії, який враховував традиції та специфіку розвитку цієї країни. Нідерланди – колоніальна держава із XVII до XX століть, протягом всього історичного розвитку була країною, яка виконувала різні ролі у міжнародній системі. З точки зору міжнародного впливу на сьогодні ця країна не є такою впливовою, як її найближчі сусіди (Франція, Німеччина та Великобританія). Тим не менш, їй вдалося зберегти значний вплив на міжнародній арені. Голландська зовнішня політика заснована на традиціях багатосторонності. Нідерланди стали одними з перших членів ООН, НАТО та ЄС. У 2006 році порядок денний зовнішньої політики Нідерландів робив акцент на досягненні цілей національної політики разом з іншими партнерами в рамках міжнародних структур. Далі, зміцнюючи свій статус держави середньої сили, Нідерланди активно підтримували розвиток другого та третього порядку денного міжнародної політики. Крім тероризму, головними пріоритетами зовнішньої політики є забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, інфекційні захворювання та торгівля людьми [18].

Так звані «моральні проблеми» у 1980-х та 1990-х роках, пов'язані з наркотиками, проституцією, абортами та евтаназією, були причиною звинувачень у зміні репутації Нідерландів з дружньої країни до дев'янтної та злочинної. В останні роки, актуальними були такі проблеми, як імміграція та інтеграція, вбивство політичного діяча Піма Фортейна (Pim Fortuyn) у 2001 році, вбивство ісламістським радикалом режисера Тео Ван Гога (Theo Van Gogh), суперечки навколо голландського члена парламенту Аян Хірсі Алі (Ayaa Hirsi Ali), в 2005 році проблеми з голосуванням за Європейську Конституцію. Політична та військова підтримка американського вторгнення в Ірак у 2003 році також стала випробуванням для репутації Нідерландів у світі.

Незважаючи на ці випробування, Нідерландам вдалося зберегти сильну міжнародну репутацію та накопичити значну м'яку силу. Голландія є прихильницею міжнародного розвитку, щорічно 0,8 % валового національного прибутку витрачається на розвиток вказаної сфери, цей показник є одним з найбільших у світі [18]. У 2006 році Центр глобального розвитку визнав Нідерланди першою країною у світі за Індексом прихильності до міжнародного розвитку. Крім того, Гаага часто розглядається в якості

міжнародно-правової столиці світу, де розташовано шість міжнародних судових установ, у тому числі Міжнародний кримінальний трибунал по колишній Югославії.

У 2003 році було створено централізований орган у рамках Міністерства закордонних справ у сфері публічної дипломатії, а в 2006 році Програма голландської зовнішньої політики визнала важливість розвитку публічної дипломатії. Протягом року МЗС Нідерландів ефективно провело реконструкцію та модернізацію публічної дипломатії.

У рамках існуючої стратегії у сфері публічної дипломатії найбільший акцент робиться на співпраці з торговельними партнерами. Дві третини експорту Нідерландів надходить до найближчих сусідів: Бельгії, Франції, Німеччини та Великобританії. Тому не дивно, що сім із дев'яти цільових країн публічної дипломатії Нідерландів знаходяться в межах Європи. Крім того, стратегія у сфері громадської дипломатії Нідерландів спрямована на налагодження відносин з недержавними суб'єктами. Згідно з концепцією публічної дипломатії, голландська публічна дипломатія залежить від громадської думки народу Нідерландів та орієнтується на неї. Публічна дипломатія визначається як «мобілізація підтримки для досягнення цілей голландської політики і сприяння розумінню голландських цінностей серед офіційних та неофіційних цільових груп у зарубіжних країнах» [19]. Потрібно відзначити, що найбільший акцент робиться на неофіційній аудиторії або групі населення, які знаходяться за межами національної влади.

На практиці створення мереж серед недержавних суб'єктів є досить проблематичним. Хоча МЗС визнає необхідність наявності таких мереж, які спрямовано будувати позитивного іміджу країни, це залишається перешкодою для втілення всебічної публічної дипломатії. В першу чергу, труднощі пов'язані з браком ресурсів. Персонал Королівського посольства Нідерланди в Саудівській Аравії, Лівії та Алжирі говорить, що немає ані часу, ані людей, ані коштів, щоб реалізовувати публічну дипломатію в цих країнах.

Отже, з двох розглянутих країн, Канада бере активну участь у проектуванні її культурних цінностей. Офіційний документ зовнішньої політики «Канада у світі» визначив культуру як один із трьох основних напрямків зовнішньої політики. Хоча культурна дипломатія ніколи не мала пріоритетного значення, на відміну від безпеки і торгівлі, вона продовжує формувати канадський підхід до публічної дипломатії. Нідерланди витрачають менше ресурсів для розвитку культурної дипломатії, ніж Канада, але країна зберігає свій авторитет іншими засобами, перш за все через свою допомогу в цілях міжнародного розвитку та прихильність до багатостороннього підходу. Незважаючи на проблеми з підтримкою Конституції ЄС та підтримку вторгнення США в Ірак, Нідерланди продовжують рішуче підтримувати багатосторонні установи та міжнародні інституції. Крім того, Нідерланди намагаються розвивати розуміння «моральних проблем за кордоном», голландські посольства забезпечуються достатньою інформацією, щоб пояснити політику та спростувати неправдиву інформацію з проблемних питань.

З огляду на традиційну схильність до культурної дипломатії, Канада здобула значний досвід у цій галузі, в той час як боротьба Нідерландів з «моральними проблемами» призвела до розвитку моральної складової політики. Це свідчить про різну спрямованість публічної дипломатії обох країн. Існує багато успішних прикладів співробітництва Канади та Нідерландів з недержавними акторами, яке відбувається на політико-стратегічному рівні. Співпраця з недержавними суб'єктами, такими як НУО на рівні посольств на Близькому Сході та Північній Африці для обох країн є слабким місцем. Загальна проблема – недостатність коштів, персоналу та часу. Люди з країн, що розвиваються співпрацюють з Нідерландами та Канадою через програми допомоги в ім'я розвитку. Хоча ці програми не належать до публічної дипломатії, вони служать інтересам дипломатії – зміцнюють позитивний імідж країн та сприяють позитивній громадській думці. Через свої програми розвитку, Канада та Нідерланди мають сильний вплив на недержавних акторів.

Канада та Нідерланди були змушені підтримати Програму розвитку тисячоліття ООН та направити великі ресурси для створення мереж публічної дипломатії в проблемних регіонах, на Близькому Сході, Центральній Азії та Північній Америці. Ці ініціативи не отримали належної підтримки, тому можна говорити про неефективність публічної дипломатії в цих регіонах. Проте, ці дві держави продовжують фінансувати мережі у проблемних регіонах і сподіваються на довгострокові перспективи проведення публічної дипломатії.

В обох країнах публічна дипломатія розглядається як периферійна сфера прагматичної політики МЗС країн, тоді як міністерства оборони взагалі не беруть участі у публічній дипломатії. У Канаді органи, які пов'язані з розвитком публічної дипломатії, мають другорядне значення після інститутів зовнішньої та

економічної політики. У Нідерландах публічна дипломатія рідко реалізується на рівні посольств, особливо на Близькому Сході та в Північній Африці. На відміну від сильної позиції публічної дипломатії Франції, Великобританії та США у цьому регіоні, Канада та Нідерланди не мають великої підтримки на політичному та інституціональному рівні.

Відсутність можливостей для проведення публічної дипломатії є гібридною слабкістю, що виникає частково через обмеженість ресурсів малих держав та частково через пріоритетні витрати урядів. Низький рівень ресурсів – характерна риса держав середньої сили. Хоча ця проблема замовчується у державних документах, відсутність можливостей та ресурсів неодноразово підкреслювалося політиками в якості основної перешкоди для проведення ефективної публічної дипломатії на рівні посольств.

Отже, Канада та Нідерланди – держави середньої сили, володіють значними перевагами, які роблять їх сильними союзниками завдяки довірі, м'якої сили, схильності до роботи з недержавними суб'єктами з питань глобального управління. Було розглянуто три підходи до визначення поняття держава середньої сили, але для характеристики публічної дипломатії був використаний поведінковий підхід, який чітко відображає цей елемент зовнішньої політики.

Сила цих держав підкріплюється публічною дипломатією. Важливо пам'ятати, що діяльність держав середньої сили у сфері публічної дипломатії набуває глобального характеру і потребує більшого подальшого вивчення. На жаль, в українській зовнішньополітичній практиці відсутні усталені принципи та традиції, завдяки яким можна було розвивати концепцію «держави середньої сили» через публічну дипломатію. Тому подальші дослідження допоможуть осмислити базові принципи, які можуть бути використані в довгостроковій перспективі в зовнішній політиці України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gilboa E. Diplomacy in the Media Age: Three Models of Uses and Effects // *Diplomacy and Statecraft*. – 2001. – № 12(2). – P. 1–28.
2. Holsti K. National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy // *International Studies Quarterly*. – 1970. – № 14. – P. 243.
3. Cooper A., Higgott R. and Nossal K. Relocating Middle Powers: Australia and Canada in a Changing World. – Vancouver : UBC Press, 1993. – P. 33–145.
4. Leonard M. Public Diplomacy, – London : Foreign Policy Centre, 2002. – 183 p.
5. Gilboa E. Diplomacy in the Media Age: Three Models of Uses and Effects // *Diplomacy and Statecraft*. – 2001. – № 12(2). – P. 1–28.
6. Matthew R. Middle power and NGO partnerships: The Expansion of World Politics // *Reframing the Agenda: The Impact of NGO and Middle Power Cooperation in International Security Policy* / edited by Rutherford K., Brem S. and Matthew R. – London: Praeger, 2003. – P. 3–20.
7. Colijn K. Weapons of Mass Destruction: A Medium Power 8 Concern // *International Journal*. – 2004. – № 59(2). – P. 352.
8. Melissen J. The New Public Diplomacy. – London : Palgrave MacMillan, 2007. – 240 p.
9. Potter E. Canada and the New Public Diplomacy // *Clingendael Discussion Papers in Diplomacy*. – 2006. – 3 August. – Режим доступу : http://www.clingendael.nl/publications/2002/20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf [2012, 28 травня].
10. Leonard M., Alakeson V. Going Public: Diplomacy for the Information Society. – London : Foreign Policy Centre, 2000. – P. 59 – 69.
11. Human Development Report, United National Development Programme: issued by Human Development Office in 1994. – Oxford: University Press, 1994. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_contents.pdf [2012, 28 травня].
12. Axworthy L. Canada and World Order. The Multilateralist Tradition // *International Journal*. – 1997. – Vol. 52, No. 2. – P. 183–196.
13. Dewitt D. and John J. Canada as a Principal Power. – Toronto : John Wiley & Sons, 1983. – P. 22.
14. Canada's International Policy Statement 2005, Ministry of Foreign Affairs and International Trade of Canada. Режим доступу http://merln.ndu.edu/whitepapers/Canada_2005.pdf [2012, 28 травня].
15. Keating T. Canada and World Order. The Multilateralist Tradition in Canadian Foreign Policy, Toronto, 1993 – P. 13–25.
16. Canada's Merchandise Exports (Including Re-exports). Department of Foreign Affairs and International Trade. – 2006 – 30 May. – Режим доступу : www.international.gc.ca [2012, 28 травня].
17. Canada in the World: Canadian Foreign Policy Review 1995. Department of Foreign Affairs and International Trade. – 2006. – 16 August. Режим доступу : www.dfaitsmaeci.gc.ca/foreign_policy/cnd-world [2012, 28 травня].
18. Policy Agenda 2006, Dutch Ministry of Foreign Affairs. – Amsterdam, 2006. – Режим доступу : www.minbuza.nl [2012, 28 травня].
19. Public Diplomacy in Practice, Dutch Ministry of Foreign Affairs. – Hague: MFA, 2005 – P. 4–5.

Рецензенти: *Шевчук О. В.*, д.політ.н, професор;
Чупрін Р. В., к. політ.н.

© Белєй С. І., 2012

Дата надходження статті до редколегії 14.09.2012 р.

БЕЛЄЙ Станіслав Ігорович – аспірант історичного факультету Донецького національного університету,
м. Донецьк, Україна.

Коло наукових інтересів: сучасні міжнародні відносини, публічна дипломатія.